

Andrius Vaitkevičius – Klaipėdos universiteto Socialinių ir humanitarinių mokslų fakulteto Jono Pauliaus II krikščioniškųjų studijų centro docentas

Moksliniai interesai: familistika, teologija, šeimos psichologija, šeimos sociologija

El. paštas: andriuvaitkevicu@yahoo.com

Andrius Vaitkevičius – associate professor at the John Paul II Centre for Christian Studies of the Faculty of Social and Humanities Sciences at Klaipėda University

Scientific interests: familistics, theology, family psychology, family sociology

E-mail: andriuvaitkevicu@yahoo.com

Andrius Vaitkevičius

Klaipėdos universitetas

JONO PAULIAUS II DĖMESYS RENGIMOSI SANTUOKAI PROCESUI IR ŠEIMŲ PALAIKYMUI: KULTŪRINIAI IŠŠŪKIAI IR PAGALBOS BŪTINYBĖ

Anotacija

Jonas Paulius II (1920–2005) savo pontifikato metu ypatingą dėmesį skyrė šeimų klausimui ir netgi pelnė „šeimų popiežiaus“ titulą. Jo vadovavimo Romos Katalikų Bažnyčiai laikotarpiu (1978–2005) pasaulyje iškilo daugybė kultūrinių pokyčių, lėmusių mąstymo kaitą ir požiūrio į gyvenimo šeimoje formų kitimą. Šio straipsnio objektas – Jono Pauliaus II Apaštališkoji Adhortacija *Familiaris Consortio* ir joje sutelktas dėmesys rengimui santuokai bei įvairioms sielovadinėms iniciatyvoms ir pastoracinėms veikimo gairėms, nurodžiusioms ilgalaikius tikslus, siekiant teikti pagalbą šeimos gyvenimą besirenkantiems žmonėms. Jis suvokė rengimosi šeimos gyvenimui procesą kaip nuolatines trijų pakopų pastangas, leidžiančias subrendusiam asmeniui gyventi laimingą šeimos gyvenimą. Taip pat pristatė būtinybę skirti dėmesį šeimų palydėjimui po santuokos sudarymo. Jo didžiausias troškimas, kad ne tik krikščionys, bet ir „kiekvienas geros valios žmogus įsijungtų į šeimos vertybių gelbėjimą ir remtų jos poreikius“ (Jonas Paulius II 1981b, n. 86).

PAGRINDINIAI ŽODŽIAI: šeima, santuoka, tolimesnis rengimas santuokai, artimesnis rengimas santuokai, artimiausias rengimas santuokai, Jonas Paulius II, *Familiaris Consortio*, šeimos centras.

Abstract

John Paul II (1920–2005) paid special attention to the issue of families during his pontificate, and even earned the title of ‘the pope of families’. During his leadership of the Roman Catholic Church (1978–2005), many cultural changes took place in the world, leading to a change in thinking and a change in the attitude towards forms of family life. The subject of this article is John Paul II’s Apostolic Exhortation *Familiaris Consortio*, and its focus on the preparation for

marriage, as well as various pastoral initiatives and pastoral action guidelines, which indicated long-term goals to provide assistance to people choosing family life. He understood the process of preparing for family life as a continuous three-step effort that enables a mature person to live a happy family life. He also presented the need to pay attention to supporting families after the wedding. His greatest desire was that not only Christians, but also 'every person of good will should endeavour to save and foster the values and requirements of the family' (John Paul II, FC, n. 86).

KEY WORDS: family, matrimony, remote preparation for marriage, proximate preparation for marriage, immediate preparation for marriage, John Paul II Familiaris consortio, family centre.

DOI: <http://dx.doi.org/10.15181/rh.v32i0.2698>

Įvadas

Pastaruosius penkis dešimtmečius pokalbiai ir diskusijos apie santuoką bei šeiminių gyvenimą užėmė vieną svarbiausių vietų Romos Katalikų Bažnyčios gyvenime ir mokymo (magisteriumo) peržiūrėjimo procese. Motyvai, kodėl įsibėgėjo šis procesas, be galo akivaizdūs. Istoriskai žvelgiant, visuomenės, kurios gyveno pagal aiškius patriarchalinės visuomenės ir šeiminės sandaros principus, nedarė skirties tarp santuokos ir šeimos suvokimo terminologijos. Šias aiškias suvokimo ribas palaikydavo tiek valstybinės institucijos, tiek ir religiniai autoritetai, tarp jų ir Romos Katalikų Bažnyčia. Kadangi daugiasluoksnyje visuomeninėje sandaroje nebeliko šio aiškumo ir santuokos tapatinimo su šeimos gyvenimo tarp vyro ir moters principo suvokimo, Romos Katalikų Bažnyčia susidūrė su iššūkiu atstovauti biblinę ir prigimtinių teisių suvokimo prizmę tose kultūrose, kurių aplinkoje jos nariai gyvena. Šis iššūkis tęsiasi jau daugiau nei pusę amžiaus.

Šis teiginys neturi nieko bendra su teoriniu modeliavimu, tačiau paliečia kiekvieną kataliką ar krikščionį, ir ne tik tuos, kurie savo kasdienybėje susiduria su šią pasikeitusią tikrovę liudijančiais faktais. Visi savo aplinkoje pažįstame įvairiausių žmonių ir žinome skirtingų jų šeiminių gyvenimo situacijų, kurios atliepia naujųjų postmodernistinių laikų kultūrinio suvokimo apie gyvenimą šeimoje šiolaikinės visuomenės daugiapolių lūkesčius ir iššūkius.

Popiežius Jonas Paulius II, kaip ir kiekvienas vyskupas, kunigas ar pasaulietis žmogus, besirūpinantis šeimų pastoracija ir Santuokos sakramento autentiškumo apgynimu, širdyje nešiojosi gilų susirūpinimą pasauliniu mastu vykstančia transformacija, kuri taip sparčiai pakeitė visuomeninius, kultūrinius ir teisinius požiūrius į gyvenimo šeimoje klausimus. Remdamiesi Jono Pauliaus II mokymu apie šeimą ir santuoką, aptarsime, kokia turėtų būti visavertė šeimų pastoracija, kokiame šiandiniame kontekste mes gyvename ir kaip per rengimosi Santuokos sakramentui kursus bei kitus būdus galima padėti šiandieninei postmodernistinio pasaulio šeimai gyventi laimingą, visavertį šeiminių gyvenimą.

Visavertė šeimų sielovada ir pastoracija pagal Jono Pauliaus II mokymą

Stebėdamas pasauliniu mastu vykstančią šeimos suvokimo koncepto transformaciją, Jonas Paulius II 1981 m. gegužės 9 d. Apaštališkuoju laišku *Motu proprio Familia a Deo instituta ad constituendum Pontificium consilium pro familia* įsteigia Popiežiškąją šeimos tarybą, kuriai paveda globoti visus klausimus, susijusius su vaisingumo, santuokinio dvasingumo, vaikų ugdymo šeimose, rengimo santuokai ir šeimos gyvenimui, sielovados ir pastoracinių iniciatyvų bei kitais šeiminio gyvenimo klausimais (Jonas Paulius II 1981a). 1981 m. lapkričio 22 d. popiežius išleidžia Apaštališkąją Adhortaciją *Familiaris Consortio* (Jonas Paulius II 1981b), kurioje išsamiai analizuoja šeiminio gyvenimo klausimus, aktualius ir mūsų dienomis, kurią naudosime kaip jo mokymo atskaitos tašką. Šis dokumentas tapo tam tikro progreso Romos Katalikų Bažnyčios mąstyme tramplinu, rūpinimosi šeimomis kaip pagrindinės išsikeltos užduoties sielovadinėse ir pastoracinėse praktikose centralizavimo galimybe.

Šiandieninis žmogus dažnai atsiduria situacijose, kuriose, tiesiogiai dalyvaudamas pirmuoju asmeniu, ieško atsakymų, kviečiančių apmąstyti gyvenimo šeimoje skirtingų sričių klausimus. Matydama tikinčiųjų nerimą ir neaiškumus gyvenimo šeimoje klausimais, Romos Katalikų Bažnyčia, atliepdama tikinčiųjų poreikį, sušaukia Sinodą (vykusį 1980 m.). Po jo gimė baigiamasis dokumentas, skirtas gyvenimo šeimoje klausimams ir iššūkiams aptarti: Jono Pauliaus II Apaštališkoji Adhortacija *Familiaris Consortio*.

Dokumentas dešimtmečiams nubrėžė pastoracinės veiklos su šeimomis veikimo gaires; jis pasižymėjo tuo, kad tapo vientiso ir integralaus mokymo apie šeimą ir šeiminio gyvenimo klausimus, koncentruotai pateiktus viename dokumente, rinkiniu. Romos Katalikų Bažnyčioje tai buvo naujovė, nes panašus bandymas buvo įvykęs tik prieš daugmaž penkiasdešimt metų, kai Pijus XI 1930 m. gruodžio 31 d. išleido encikliką *Casti Connubii* (Pijus XI 1930). Toks ilgas laiko tarpas, skiriantis šių dviejų dokumentų gimimą, įnešė tektoninių lūžių į vakarietiškosios kultūros mąstymą ir šeimos klausimo, šeiminių santykių suvokimą. Tikrai laiku nuskambėjo *Familiaris Consortio* tekstas, kuriame siekiama atliepti modernųjų ir postmodernistinių laikų sukeltus iššūkius.

Už pastoracinį darbą su šeimomis, už šeimų sielovadą šiame dokumente pagrindiniu atsakingu asmeniu matomas vyskupijos vyskupas (plg. Jonas Paulius II 1981b, 73). O visas dokumento tekstas suvokiamas kaip paskatinimas sielovadiname darbe teikti pirmenybę šeiminio gyvenimo klausimams. Kiek vėliau, praėjus keturiolikai metų (1995), Jonas Paulius II, laužydamas nusistovėjusius

tuometės sielovados stereotipus, teigs, kad šeimų sielovados klausimas nėra tiesiog viena iš pastoracinio darbo galimybių, pasirinkimų, o yra esminė visos sielovados ašis, pagrindas, be kurio vargu ar įmanoma adekvati, krikščionių giliausius poreikius atitinkanti sielovada ir pastoraciniai darbai (Jonas Paulius II 1995).

Katalikiškojo ugdymo kongregacijos išleistose instrukcijose dėl seminaristų rengimosi spręsti su santuoka ir šeiminio gyvenimo klausimais susijusias problemas prašoma būsimų dvasininkų ugdymo proceso metu juos ruošti šeimų sielovadai, supažindinant su Jono Pauliaus II mintimi, jog šeimų sielovada yra esminė sielovadinio darbo kryptis ir visų būsimų dvasininkų studijų ir atliekamų praktikų jungiamoji ašis (Congregazione 1995).

Būtent dėl šio požiūrio lūžio pastebime, jog Jonas Paulius II mato administracinio vieneto – vyskupijos – administravimo modelį kaip vienos didelės šeimos gyvenimo principu paremtos institucijos funkcionavimą. Šis tikslas tampa kiekvieno vyskupo, atsakingo už atskirų vyskupijų pastoracinę veiklą, ganytojo pagrindiniu sielovados organizavimo ir veikimo principu. Jonas Paulius II mato visą Romos Katalikų Bažnyčios bendruomenę kaip „Dievo šeimą“ ir tokį požiūrį kviečia išsiugdyti ir kitus šiai bendruomenei priklausančius dvasininkus bei visus narius. Toks požiūris įtvirtina įsitikinimą, jog kiekviena šeima ne tik ypatingu būdu dalyvauja Bažnyčios gyvenime, bet yra ir pačios mistinės Bažnyčios suvokimo patirties integralus elementas.

Kviesdamas įsisąmoninti šią naują sielovados praktiką, Jonas Paulius II visame pasaulyje tarnaujančius dvasininkus kvietė vystyti adekvačią ir vieningą šį mokymą atitinkančią šeimų pastoraciją. Žinoma, šiuo pasakymu nesiekta nuneigti skirtingų turtingų šeimų sielovados būdų, pasižyminčių skirtingu, įvairioms tautoms būdingu mentalitetu ir geriausiai prabylančiais sielovados būdais, kurie kiekviename krašte gali varijuoti. Tačiau šiuo kvietimu aiškiai išreikštas raginimas išlaikyti bendrą Romos Katalikų Bažnyčios mokymo suvokimo liniją, siekiant, kad tikintieji nesusipriešintų tarpusavyje ir Bažnyčios mokymą suvoktų panašiai. Kad galėtų kartu keliauti per šiandieninio gyvenimo iššūkius, aiškiai suvoktų, kas yra šeima, tarpasmeniniai santykiai, nesupriešinantys su tikrove, kurioje gyvena, bet priešingai – padedantys su ja susigyventi, įveikti visus iššūkius, kurie galėtų išbalansuoti prigimtinį suvokimą apie tai, kas yra šeima ir kur drauge su savo bendruomene – plačiąja prasme, taip pat šeima – keliaujama. Tokia nuostata lemia galimybę išvengti asmeninių sąžinės priekaištų, galinčių kilti šioje srityje dėl adekvačios sielovados ir pastoracinės veiklos stokos skirtingose vietinėse bažnyčiose – vyskupijose, valstybėse ir žemynuose.

Šiandieniniai kultūriniai šeiminio gyvenimo klausimų iššūkiai

Būtų per daug siaura mėginti apibrėžti pasauliniu mastu keletu kriterijų, su kokiais iššūkiais susiduria šiandieninės šeimos. Būtų galima analizuoti pasaulį pagal žemynų kriterijų, pagal kultūrinį suvokimą, pagal Romos Katalikų Bažnyčios, pagal krikščionišką nekatalikišką, pagal islamišką, budistišką, induistišką ar kitus kriterijus. Galima analizuoti pagal valstybinės santvarkos kriterijų: ten, kur klesti demokratija ar kur įsigalėjusi diktatūra ir suvešėjęs materializmas, kur vis dar gyva patriarchalinė gyvenimo šeimoje sistema, ten, kur įteisintos vienalytės santuokos ir t. t. Gana sudėtinga rasti vienareikšmių atsakymų į šeiminių gyvenimo klausimų, problemų sprendimus. Juk turime mintyje, kokios didelės apimties yra šis klausimas vien pagal mūsų aukščiau išvardytus kriterijus. Kiekviena grupė galėtų įvardyti savo asmeninio individualizuoto pastoracinio poreikio ir sielovados neišvengiamybę. Taip pat turėtume įvertinti ir visuotinai plintančių kultūrinių reiškinių įtaką atskiroms tradicijoms ir kultūroms šiandieniniame pasaulyje, kuriame informacija mus pasiekia ir veikia mūsų suvokimą nepaisant sienų ir labai dideliu greičiu. Naujųjų laikų komunikacija ir virtualioji realybė įgalina šią be galo greitą transformaciją, dėl kurios tai, kas šiandien yra savaime suprantama, rytoj jau atrodo tarsi atgyvenęs dalykas, kurio niekas nebesupranta arba nebenori suprasti.

Ir, žinoma, kiekviena kultūra yra suinteresuota pokyčiu, viliantis, kad atneš progresą ir geresnį gyvenimą toje konkrečioje teritorijoje ar kultūroje gyvenantiems žmonėms. Žvelgiant į Romos Katalikų Bažnyčios patirtį matoma, kad šių naujų kultūrinių formų ir suvokimo sklaida veda ne tik prie naujų gyvenimo šeimoje formų paieškos, bet ir prie naujo moralinio suvokimo, kuris nebeatitinka dar ką tik, regis, savaime suprantamo santuokos modelio gyvenant Santuokos sakramente.

Ypač tarp jaunų žmonių greitai išbandomos naujos gyvenimo su kitu formos, nebekreipiant dėmesio į pagal prigimtinę teisę žmonėms priklausančią stabilaus santykio tikrovę. Kinta pats suvokimas apie tai, kas yra žmogus ir kokia jo egzistencijos prasmė bei tikslas.

Jeanas Laffitte, analizuodamas Jono Pauliaus II mokymą apie šeimą ir santuoką bei jo kilmės kontekstą, teigia, kad mums būtina atkreipti dėmesį į tris sritis, kuriose įvyko ir tebevyksta didžiausi pokyčiai. Pirmasis „pagrindinis elementas neabejotinai yra žmogiškosios, o vėliau ir krikščioniškosios vilties žmogiškoje meilėje praradimas, išreiškiamas svarbiausio emocinių santykių patyrimo sumenkinimu“ (Laffitte 2012, 292). Kalbama apie mąstymo pokytį, darantį įtaką santykių kūrimui. Šiandieniniame pasaulyje du žmonės kuria bendrą gyvenimą,

nebūtinai mintyje turėdami įteisintus, juridiskai formalizuotus santykius ar bendro gyvenimo projektą visam gyvenimui. Vis dažniau pastebimas šios krikščionybei brangios tiesos apie santuokos neišardomumą ir jos vienumą atmetimas. Bendrą gyvenimo institutą kuriantys arba bendrai gyventi nusprendžiantys asmenys nebejaučia skirties tarp visam gyvenimui sudaromos santuokos ir santuokos, sudaromos „kiek įmanoma ilgesniam“ gyvenimo laikotarpiui. O tokia pozicija bendrą gyvenimą besirenkančio šiandieninio žmogaus mąstyme leidžia kildinti mintį, jog ateityje „nepavykus“ bendram gyvenimui arba iškilus tam tikriems sunkumams, jie, kaip ir daugelis kitų, gali pasirinkti skyrybų kelią. Tokią poziciją, kai šeiminio gyvenimo sąjunga yra laikoma apibrėžta laike, J. Laffitte vadina „naujuoju kultūriniu standartu“ (plg. Laffitte 2012, 292).

Manoma, kad santuokos neišardomumas ir jos vienumas laikomas Romos Katalikų Bažnyčios sugalvotu dalyku, siekiant tam tikrų religinio pobūdžio tikslų. Tačiau daugelis sužadėtinių ar šeiminių sąjungą besirengiančių sudaryti asmenų nesupranta, kad šis santykių vienumas ir neišardomumas, kuriamas tarp vyro ir moters santuokos pagrindu, ir yra aukščiausia meilės ir savęs dovanojimo išraiškos forma. „Žmonijos istorijoje tiek šalyse, kuriose galioja romėnų teisė, tiek šalyse, kuriose taikoma „Common Law“ (Bendroji teisė), šis įsitikinimas dar prieš kelis dešimtmečius įkvėpė daugumos pasaulio šalių teisės aktus“ (Laffitte 2012, 292). Tačiau įvykęs kultūrinis mąstymo pokytis ne tik palietė įstatymų leidimo sferą, bet ir paskirė individų suvokimą apie tai, kas yra šeiminio santykio kūrimas ir kuo jis pasižymi. Tampa sunku prisiimti įsipareigojimus savo partnerio atžvilgiu, nebegebama pasiryžti jų laikytis visą savo gyvenimą. Asmenys, dirbantys šeimų pastoracijos arba sužadėtinių sielovados srityje, dvasininkai vis dažniau sau turi užduoti klausimą, ko gi iš tikrųjų nori ir siekia du jauni žmonės, trokštantys sudaryti santuoką. Romos Katalikų Bažnyčia, beje, kaip ir visam šiandieniniam pasauliui, šitokia transformacija tampa dideliu analizės lauku ir dideliu išbandymu.

Antroji pokyčio sritis yra susijusi „su atvirumu gyvybei, būdingu giliai sąjungai, kuria gyventi sutuoktiniai pašaukti. Čia susipina du aspektai. Pirmasis susijęs su lytiškumo įgyvendinimu, brandžia gestų raiška, leidžiančia sutuoktiniams artimai patirti asmenų bendrystę per visišką abipusį savęs dovanojimą, kuriam nepalankus lytinių patirčių gausumas, įvykęs prieš santuoką. Vėlgį, šis aspektas yra ne tik moralinis, bet ir keliantis didelio antropologinio nuoseklumo klausimą: naudojimasis savo ir kitų kūnu per sąjungą, kuri tikrai yra autentiška dovana, negali būti improvizuotas; yra susijęs su pagarba sau ir pagarba kitiems, o tai suponuoja tam tikrą asmens orumą šios srities elgsenoje. Paprasčiau tariant, tai reikalauja tam tikro skaistybės įpročio“ (Laffitte 2012, 292–293). Būtent tokiu Gilesniu asmens pažinimu žmogus yra pašauktas patirti meilės slėpinį. Juk

tikrai mylintis (įsimylėjęs) žmogus nenori net pagalvoti apie tai, jog vieną dieną šis jausmas baigsis. Galėtume daryti prielaidą, jog mylintis ar įsimylėjęs žmogus tikrai patiria ir suvokia esminę žmogiškojo gyvenimo patirtį – dovaną, neatskiriamą nuo visiško savęs dovanojimo kitam.

Trečioji pokyčio sritis siejasi „su šeimos projektu, kurį reikia subrandinti. Ji apima daugybę aspektų: norą turėti vaikų, profesinio darbo sampratą ir ryšį su prigimtinėmis šeimomis bei daugybę kitų aspektų. Apskritai šeimos projektas priklauso ne tik privatumui, bet ir suponuoja tam tikrą visuomenės viziją, kurioje šeimos branduoliui lemta priiimti formą ir augti“ (Laffitte 2012, 293).

Tai vos keletas sričių, kuriomis bandoma apglėbti daug didesnės aprėpties antropologinio pobūdžio klausimus, liudijančius jo daugiasluoksniškumą. Vyksta suvokimo transformacija, kuri ypač sparčiai keitė ir tebekeičia smarkiai sekuliarizuotą visuomenę.

Dvasine prasme, žmogus, Romos Katalikų Bažnyčios narys, pakrikštytasis, kurdamas šeimą nori sudaryti santuoką bažnyčioje, tačiau ne visada santuoką mato kaip integralią savo dvasinio gyvenimo dalį. Tokiose šeimose pastebimas nenoras krikštyti ir dvasinio gyvenimo keliu vesti savo vaikus. Išsivėpė santuokos kaip sakramento šventumo suvokimas. Tokiame kontekste Jonas Paulius II matė neišvengiamą būtinybę supažindinti jaunos žmones, mokinius su žmogaus gyvenimo pašaukimu, sužadėtuvių laikotarpiu, kaip mokymosi save dovanoti, praktika, tėvystės kilnumu.

Rengimosi santuokai svarba ir etapai

Pasauliniu mastu situacija, kalbant apie ruošimąsi šeimos gyvenimui, ženkliai skiriasi. Kad galėtume nors kiek apibendrintai kalbėti, įsiveskime dvi kategorijas apie katalikiškosios tradicijos suvokimo sklaidą rengiantis šeimos gyvenimui. Pirmąją kategoriją sudaro šalys, kuriose gyva krikščioniškoji tradicija, kur daug porų nori tuoktis priimdami Santuokos sakramentą, gausus pagalbinių būrys – kunigų, pastoracinių bendradarbių, padedančių pasiruošti santuokos sudarymui. Šiose valstybėse organizuojama daug seminarų, sužadėtinių mokymų, rekolekcijų, specialių liturginių sambūrių, maldos grupių ir kitų iniciatyvų, skirtų šeiminio santykio ugdymui ir sutvirtinimui. Antrąją kategoriją sudaro pokrikščioniškosios šalys, sparčiai einančios sekuliarizacijos keliu. Joms būdinga tai, kad kadaise turtingomis krikščioniškomis tradicijomis garsėjusios šalys pasirenka desakralizaciją, trūksta dvasinio pašaukimo. Nesant pakankamo skaičiaus pagalbinių, o pasirengimo šeimos gyvenimui procesas yra skurdus arba menkavertis, patiriama daug iššūkių, siekiant gyventi krikščionišką gyvenimą šeimoje.

Jonas Paulius II Apaštališkojoje Adhortacijoje *Familiaris Consortio* pateikia klasikinę formulę, kaip jaunas žmogus rengiasi būsimam šeimos gyvenimui, nepaisant visų esamų sociokultūrinio pagrindo iššūkių. Pirmasis žingsnis apima *tolimesnį* ugdymo meilei procesą. *Artimesnis*, arba antrasis, žingsnis apima sužadėtuvių laikotarpį. Ir tik tada, kai sužadėtiniai jau nori iš tikro įgyvendinti savo viso gyvenimo projektą, jiems atsiveria trečiasis žingsnis – *artimiasio* pasirengimo metas, kurį vainikuoja Santuokos sudarymo momentas (plg. Jonas Paulius II 1981b, n. 66). Visi trys žingsniai svarbūs, bet antrasis ypač reikšmingas, kadangi jo metu norima įvesdinti mylimąjį į tą aplinką, kurioje gyvenama, supažindinti su šeima ir duoti ištikimybės pažadą. Trečiasis žingsnis jau nuveda prie duoto pažado ir jo praktinės bei dvasinės realizacijos akimirkos. Jauni žmonės yra pajėgūs suvokti, kad egzistuoja skirtumas tarp ėjimo link santuokos sužadėtuvių keliu ir jau faktinio santuokos sudarymo. Žinoma, jeigu niekas jų neįvesdina į šių etapų svarbą, patirčių turtingumą ir skirtingumą, jiems neliks nieko kita, kaip gyventi pagal dominuojančiosios kultūros nuostatas, santuoką suvokiant tiktai kaip kažkokį tinkamumo derinį ar materialinio apskaičiavimo sėkmę, pomėgių naudingumą ar panašiai (plg. Laffitte 2012, 295).

Jonas Paulius II šį tripakopį ruošimąsi šeimos gyvenimui vadina „adekvačiu“ pasirengimu šeimai, o geriausia mokykla – tai pačių tėvų krikščioniško gyvenimo liudijimas, padedantis perteikti pačias svarbiausias gyvenimo tiesas apie buvimą šeima (plg. Jonas Paulius II 1984, 816–817). Čia tinkamas tėvų pavyzdys turi galimybę geriausiai padėti vaikams pasirengti gyvenimui: „<...> kai yra geras tolimesnis, artimesnis pasiruošimas santuokai, artimiausias pasiruošimas santuokai tampa daug lengvesnis ir vaisingesnis“ (Jonas Paulius II 1984, 819). Naujasis Romos Katalikų Bažnyčios Kanonų teisės kodeksas, išleistas 1983 m. ir galiojantis iki šių dienų, šią būtinybę ruoštis ir padėti pasirengti santuokai įtraukia ir į įstatymų bazę, tai numatyta Kanonų teisės kodekse (1063 kanonas) kaip visuotinai galiojanti norma (Plg. Kanonų teisės kodeksas 2012, 547–549).

Jonas Paulius II mato *tolimesnį rengimąsi* santuokai kaip tą, „kuris prasideda jau vaikystėje, kai taikoma ta išmintinga šeimos pedagogika, kuri padeda atskleisti vaikui kaip būtybei, turinčiai sudėtingą ir turtingą psichiką, ir individualybei su jos stiprybe bei silpnybėmis. Tai laikotarpis, kai reikia įskiepyti pagarbą kiekvienai tikrai žmogiškai vertybei ir asmeniniuose, ir visuomeniniuose santykiuose, taip pat ugdyti visa, kas padėtų formuoti charakterį, pažaboti savo polinkius bei tinkamai juos panaudoti, nusimanyti apie kitos lyties asmenis bei juos vertinti ir t. t. Be to, ypač krikščionims, rekomenduojama tvirta dvasinė ir katechetinė formacija, pagal kurią santuoka yra tikras pašaukimas ir pasiuntinybė, neišskiriant galimybės visiškai pasiaukoti Dievui, pasirenkant kunigo ar vienuolio pašaukimą“ (Jonas Paulius II 1981b, n. 66).

Šiuo asmenybės brandumu vėliau remsis kitas etapas, *artimesnis rengimasis* santuokai, kuris „jau gerokai platesnis, prasidedantis nuo atitinkamo amžiaus katechetika, tarsi katechumenatu, ir specialiai parengiantis sakramentams, lyg iš naujo juos atrandant. Ta besirengiančiųjų santuokai atnaujintoji katechezė yra visais atžvilgiais būtina, kad sakramentas būtų priimtas su tinkamu dvasiniu ir moraliniu nusiteikimu. Tinkamu momentu ir atsižvelgiant į konkrečius poreikius religinė jaunuolių formacija turi būti papildyta – parengiant gyvenimui dviese. Tas parengimas, nurodant santuoką kaip asmeninį vyro ir moters ryšį, kuris turi nuolatos stiprėti, skatins geriau suprasti lytines santuokos problemas, sąmoningą motinystę ir semtis su tuo susijusių pagrindinių medicinos ir biologijos žinių. Netrukus teks supažindinti ir su tinkamais vaikų auklėjimo metodais, taip pat padedant įsigyti visa, kas reikalinga tvarkingam šeimos gyvenimui (nuolatinis darbas, atitinkamos finansinės lėšos, išmintingas tvarkymasis, namų ekonomikos supratimas ir t. t.)“ (Jonas Paulius II 1981b, n. 66).

Trečiasis etapas – *artimiausias rengimas* Santuokos sakramentui – turi vykti paskutiniaisiais mėnesiais ir savaitėmis prieš vestuves, kad vadinamajam priešsantuokiniam egzaminui, kurio reikalauja Kanonų teisė, būtų suteiktas naujas turinys, nauja forma ir nauja reikšmė“ (Jonas Paulius II 1981b, n. 66).

Anot Jono Pauliaus II, „šeima ir visa bažnytinė bendruomenė turi jausti pareigą bendradarbiauti visuose rengimo santuokai etapuose, kuriuos čia pateikėme tik bendrais bruožais“ (Jonas Paulius II 1981b, n. 66). Visa bendruomenė ir visos šeimos, o ne tik instituciniu pagrindu veikiančios organizacijos, katechetai ar parapijų vadovai.

Jono Pauliaus II dokumente taip pat nuskamba raginimas rūpintis jaunomis šeimomis, dalijantis sukaupta patirtimi: „Tai pirmiausia aktualu jaunoms šeimoms, kurios – ypač pirmaisiais metais po sutuoktuvų – dėl naujų vertybių ir naujos atsakomybės dažniau nei kitos šeimos susiduria su sunkumais, kurie susiję su prisitaikymu prie bendro gyvenimo ar vaikų atėjimu į pasaulį. Tegu jauni sutuoktiniai sugeba nuoširdžiai priimti ir protingai įvertinti ramią, subtilią ir kilniaširdišką pagalbą kitų šeimų, kurios jau seniai turi santuokinio gyvenimo patirtį. Taip bažnytinės bendruomenės – didžiosios krikščioniškų šeimų šeimos – prieglobstyje visos šeimos padės viena kitai, kiekviena dalydamasi su kitomis savo žmogišku patyrimu, taip pat pasidalys tikėjimo ir malonės dovanomis. Tokia apaštalavimo dvasia gaivinama šeimos pagalba kitai šeimai bus paprasčiausias ir veiksmingiausias, visiems prieinamas būdas perduoti tas krikščioniškas vertybes, kurios yra kiekvieno sielovadinio rūpesčio svarbus išeities taškas“ (Jonas Paulius II 1981b, n. 69). Taip apibrėžiama Bažnyčios narių kaip palydėtojų misija, išryškėja misionieriškas bažnytinės bendruomenės charakteris.

Remdamasis tokiu dideliu dėmesio atkreipimu į šeimos gyvenimo saugojimą ir jo prasmės atradimą, jo prasmės renesansą, ugdymo šeimai proceso svorį Jonas Paulius II visų kraštų Vyskupų Konferencijas kvietė „palaikyti atitinkamas iniciatyvas, kurios padėtų sutuoktiniams suvokti jų asmenišką apsisprendimo reikšmę, o ganytojams patvirtinti tą jų nutarimą, parengtų šeimų sielovados Vadovą. Šiame Vadove pirmiausia reikėtų nustatyti „parengiamųjų kursų“ temų apimtį, laiką ir metodus, kad būtų išlaikyta pusiausvyra tarp įvairių santuokos aspektų – doktrininų, pedagoginių, teisinių ir medicininių – ir suteikti jiems tokią struktūrą, kad besirengiantieji santuokai ne tik intelektualiai gilintųsi, bet ir jaustųsi skatinami aktyviai įsitraukti į bažnytinę bendruomenę“ (Jonas Paulius II 1981b, n. 66). Šeima suvokiama kaip Dievo kūrinys, o žmogus – kaip esantis įsipareigojęs dieviškajam planui. Dalyvaudamas ugdymo ir ugdymosi procese, jis atsiliepia į Dievo veikimą ir tampa Dievo kūrybos bendradarbiu ir viso, kas sukurta, saugotoju. O pagal *Familiaris Consortio*, įsitraukdamas į sielovadines praktikas ir pastoracines veiklas, šeimoje gyvenantis tikintysis (pakrikštytasis) išpildo pagrindines šeimai skirtas užduotis: formuoja žmonių bendruomenę, tarnauja gyvenimui ir gyvybei, dalyvauja visuomenės raidoje ir evangelizuoja (plg. Popiežiškoji šeimos taryba 2001, 1182).

Pažvelgsime į tai, kokia atlieptis į plačiai aprėpiančius Jono Pauliaus II raginimus įvyko Nepriklausomoje Lietuvoje.

Atsiliepimas į Jono Pauliaus II kvietimą rūpintis rengimusi santuokai ir šeimų sielovada Lietuvoje

Lietuvoje šeimų sielovada sovietmečiu buvo beveik neįmanoma, o Romos Katalikų Bažnyčios mokymo dokumentai, taip pat ir Jono Pauliaus II Apaštališkoji Adhortacija *Familiaris Consortio*, plačiajai visuomenei nebuvo lengvai prieinami. Žinoma, juose iškeltus tikslus taip pat vargu ar būtų buvę įmanoma įgyvendinti. Nijolė Liobikienė rašo, kad kartu su Sąjūdžiu, prieš atkuriant Lietuvos nepriklausomybę, kaip viena prie *Caritas* organizacijos veikiančių dalių, pradeda kurtis pagalbos šeimoms institucija (nuo 1989 m.) (plg. Liobikienė 2005, 83). Ji 1993 m. įgauna juridinę formą ir 1997 m. tampa Lietuvos vyskupų konferencijai pavaldžia institucija – skėtine organizacija, jungiančia daugybę parapijose ir dekanatuose veikiančių šeimoms centrų. Nacionaliniu mastu veiklą pradeda koordinuoti Lietuvos šeimos centras. Vyskupijos šeimos centras pavaldus tiesiogiai savo vyskupui ordinarui ir vykdo jo nurodomas šeimų sielovados gaires, o dekanato ir parapijos lygmens šeimos centrai vykdo vyskupijos šeimos centro numatytą strategiją.

N. Liobikienė teigia, kad pradėdant veikti šeimos centrams, jų įstatuose buvo numatytos pagrindinės kryptys, kuriomis bus formuojama visa sielovadinė ir pastoracinė jų veikla. „Šeimos sekcija turėjo veikti šiomis kryptimis: 1. Edukacinė kryptis – nuo jaunimo rengimo šeimai, tėvystei ir motinystei iki tėvų švietimo vaikų auklėjimo klausimais. Ypatingas dėmesys buvo skiriamas negimusios gyvybės apsaugai. Numatyta veikla, akcentuojanti pagarbą negimusiai žmogiškajai būtybei. Buvo siekiama, „kad vyriausybė ir visuomenė netoleruotų abortų“. 2. Karitatyvinė kryptis – materialinės pagalbos organizavimas vienišoms moterims, pagalba vargstančioms šeimoms. 3. Socialinė kryptis – vyro ir moters vaidmens šeimoje išryškėjimas, motinystės apsauga: „Rūpinasi, kad teisingai būtų įvertintas ir apmokamas auginančių vaikų šeimoje darbas, ugdo vyro atsakomybę šeimai, tėvų atsakomybę vaikui. 4. Dvasinė kryptis – rūpinasi dvasiniu šeimų ugdymu, vaikų religiniu auklėjimu šeimoje, šeimos ir jaunimo dora“ (Liobikienė 2005, 84).

Šeimos centrų veikla skirstoma į keletą sričių, kuriose išskiriami šeimas arba būsimas šeimas ugdantys veiksniai. N. Liobikienė grupuoja programas, atliepančias Jono Pauliaus II ir Romos Katalikų Bažnyčios nurodančias gaires, ugdant šeimos gyvenimui: švietimo ir ugdymo programos, sužadėtuosius rengimas santuokai, specialistams, gydytojams, akušerėms, pedagogams skirtos švietimo programos, savanorių ir darbuotojų ugdymo programos, socialinės programos (plg. Liobikienė 2006, 89–108). Kiekvienoje srityje per visą šeimų centrų veikimo istoriją iki šiandienos įvykdyta daugybė programų ir mokymo ciklų, praktinių mokymų, stovyklų, seminarų ir kitų sielovadinių bei pastoracinių veiklų, kurias galima įvardyti kaip tiesioginį atsiliepimą į Jono Pauliaus II raginimą susirūpinti tolimesniu, artimesniu ir artimiausiu rengimusi šeimos gyvenimui bei šeimų sielovada. Pačios šeimos centrų skėtinės organizacijos kaip institucijos gimimas laikomas tiesioginiu atsaku į Jono Pauliaus II kvietimą rūpintis šeimomis ir rengimo šeimai programomis. Tai organizacija, kuriai analogų nėra jokioje kitoje pasaulio valstybėje. Šiuo metu Lietuvoje Vilniaus, Kauno arkivyskupijose, Telšių, Šiaulių, Vilkaviškio, Kaišiadorių, Panevėžio vyskupijose veikia 47 šeimos centro padaliniai (plg. Katalikų žinynas 2023, 223–226). Užsienyje katalikiška šeimų sielovada ir pastoracinėmis iniciatyvomis rūpinasi parapijos.

Atgimimo laikais, atsiliepiant į gerokai Lietuvą pasiekti vėluojančią šeimų sielovadą, pastoracines iniciatyvas ir Jono Pauliaus II numatytas trejų pakopų ruošimosi santuokai ir šeimai gaires, šeimos centrai Lietuvoje imasi aktyviai dalyvauti visuose trijuose rengimo santuokai etapuose ir tam kuria specialias programas. Tačiau svarbiausia ir sėkmingiausia programa buvo skirta artimiausiajam rengimuisi šeimai – sužadėtuosius rengiant. 1996 m. Lietuvos vyskupų konferencija patvirtino naują pasirengimo santuokai programą, kurios tikslai: supažindinti

sužadėtinius su psichologiniu, socialiniu ir medicininu šeimos gyvenimu; supažindinti su Bažnyčios mokymu apie santuoką, lytiškumą, šeimos planavimą ir atvirumą naujai gyvybei; leisti sužadėtinų poroms susitikimuose geriau pažinti vienas kitą (plg. Liobikienė 2006, 94). Ši programa atitiko ir Jono Pauliaus II pontifikato metu veikiančios Popiežiškosios šeimos tarybos norminius aktus bei rekomendacijas, naujai susistemintas 1996 m. (plg. Popiežiškoji šeimos taryba 1996, 753–786).

Rengimosi santuokai programoje numatyti penki susitikimai, taip pat du susitikimai su parapijos klebonu. Susitikimų temos nustatomos tokia eiga: pirmoji – šeima psichologiniu požiūriu, antroji – šeima socialiniu požiūriu, trečioji – vaisingumo metodai, gyvybės kilnumo klausimai, ketvirtoji – Santuokos sakramentas, penktoji – kaip išsaugoti ir stiprinti šeimą. Šia programa siekiama atliepti artimiausio rengimosi šeimai būtinybę: suinteresuotų asmenų santuoka jau nebetoli, reikia tinkamai jai pasirengti. Tačiau vis dar išlieka aktualus tolimesnis ir artimiausias pasirengimas šeimos gyvenimui. Šeimos centrai, žinoma, bando atliepti šiuos poreikius, kurdami ir vykdydami įvairias šių sričių programas, kurios plačiau aprašytos Liobikienės straipsnyje (2006)¹, Lietuvos šeimos centro interneto svetainėje², taip pat vyskupijų šeimos centrų (jų Lietuvoje yra septyni) vykdomos veiklos aprašuose³.

Pagrindine šeimos centrų nenutrūkstamai vykdoma artimiausio pasirengimo santuokai programa, padedant ruoštis sužadėtiniams prieš priimant Santuokos sakramentą, vystoma ir atnaujinama visą nepriklausomybės laikotarpį. 2009 m. parengta nauja artimiausio pasirengimo santuokai programa pavadinta pagal

¹ Iki 2006 m. Lietuvos šeimos centras ir jo padaliniai vykdė šias su tolimesniu ir artimesniu rengimosi šeimai, pagal numatytas Jono Pauliaus II rengimosi šeimos gyvenimui gaires, susijusias programas: švietimo ir ugdymo programas, plačiajai auditorijai skirtos bendrosios švietimo programos, specialiosios švietimo bei ugdymo programos, švietimo ir ugdymo programos paaugliams, sužadėtinų rengimas santuokai, specialistams skirtos švietimo ugdymo programos, šeimos centro savanorių ir darbuotojų švietimo ugdymo programos, socialinės programos (plg. Liobikienė 2006, 89–108).

² Šiuo metu Lietuvos šeimos centro vykdomos programos: Būti drauge poroms, Meilė greta netobulumo, Keliauti drauge – popiežius šeimoms, 7 pamąstymai apie šeimą ir Dievą, Kai nėštumas netikėtas, Šeimos išsaugojimui, Gyvenimas kaip meno kūrinys, Natūralus šeimos planavimas, Ko reikia kiekvienai mamai ir kt. Prieiga internetu [žiūrėta 2024 05 02]: <https://lietuvosseimos-centras.lt>

³ Detalesnius vykdomų veiklų, sielovadinių projektų ir pastoracinių iniciatyvų aprašymus galima rasti šiose vyskupijų šeimų centrų interneto svetainėse [žiūrėta 2024 05 02]: Vilniaus arkivyskupijos šeimos centras: <https://www.vasc.lt>; Kauno arkivyskupijos šeimos centras: <https://www.kaunoseimoscentras.lt>; Kaišiadorių vyskupijos šeimos centras: <https://www.kaisiadoriu-parapija.lt/seimos-centras>; Panevėžio vyskupijos šeimos centras: <http://www.pvscentras.lt>; Šiaulių vyskupijos šeimos centras: <https://svseimoscentras.lt>; Telšių vyskupijos šeimos centras: <https://telsiuvyskupija.lt/seimos-centras>; Vilkaviškio vyskupijos šeimos centras: <http://vilka-viskiouvyskupija.lt/institucijos-ir-organizacijos/pastoracinis-centras/seimos-centras/>

Biblijos eilutę „Dviem yra geriau negu vienam. Jei vienas iš jų suklumpa, kitas padeda bičiuliui atsikelti“ (Koh 4, 9–10), „kuri remiasi susituokusių porų liudijimais ir dalijimusi patirtimi, būdinga šeimai ir šeiminiam dvasiniam gyvenimui; taigi, sužadėtinių poros skatinamos dialogui tiek tarpusavyje, tiek su kitomis poromis“ (Vaitkevičius 2015, 65). Vyksta aštuoni susitikimai, kuriuose nagrinėjamos lytiškumo, vaisingumo, santuokos temos, suprantamos kaip sakramento, dialogo svarba, sakramentinio gyvenimo, kaip stiprybės šaltinio kasdiniame gyvenime, ir kitos svarbios šeimos gyvenimui temos, kurias patvirtino Lietuvos vyskupų konferencija (plg. Lietuvos vyskupų konferencijos Šeimos reikalų taryba 2009; 2010). Atliepiant visuomeninės transformacijos pokytį, vykdam šią programą pereinama nuo profesionalizmo ir tik švietėjiško žinių perteikimo paskaitiniu būdu prie žinių pateikimo, jungiamo su specialiai tam parengtų savanorių praktiniu patirtiniu pasidalijimu iš asmeninio gyvenimo liudijimo ir patirties.

Šalia pagrindinės sužadėtinių rengimo santuokai programos šiandien visoje Lietuvoje šeimos centrai vykdo įvairias su tolimesniu ir artimesniu rengimu santuokai susijusias programas ir pastoracines iniciatyvas. Ryškiausios šios veiklos sritys: a) jaunimui: programa „pažink save“, nuotolinis pasirengimas santuokai, lytinio ugdymo programos mokykloms, mokymai jaunimui šeimų centruose; b) neatidėliotino pasiruošimo santuokai programos; c) įvairūs susitikimai poroms: savaitgaliai, dvasinės rekolekcijos, bendruomenių šeimoms kūrimas, tėvų asociacijų ir iniciatyvinių grupių steigimas; d) visai šeimai: supažindinimas su Jono Pauliaus II mokymu, mamų grupės, sąmoningos tėvystės skatinimo programos, šeimų įgūdžių programos, krizinio nėštumo aptarimo programa, Gyvybės dienos šventimas, „negimusio kūdikio“ minėjimo diena, šeimadienių ir šeimų sekmadienių šventimas ir kt. (plg. Vaitkevičius 2015, 65–66). Šioje vietoje reikia pasakyti, kad ši katalikiška organizacija – Lietuvos šeimos centras – dirba rengimo šeimai srityje drauge su valstybe ir bendradarbiaudama aktyviai vykdo projektus su valstybinėmis institucijomis.

Trumpai apibendrinant galima teigti, kad šeimos centruose taikomos programos yra pagrįstos patyrimu, bendradarbiai ugdomi kritiškai mąstyti ir jautriai vertinti įvairias situacijas, o tai posovietinės visuomenės žmogui savaime yra didelis iššūkis (plg. Vaitkevičius 2015, 66). Šeimos centrai išlaikė sistemingos darnos liniją. Įvairios programos atkeliauja iš užsienio ir yra pritaikomos lietuviškai aplinkai. Jos yra prevencinio pobūdžio ir remiasi Romos Katalikų Bažnyčios mokymu apie žmogaus orumą ir Jono Pauliaus II bei jo įpėdinių nubrėžtomis gairėmis. Programų pagrindas – švietimas ir empirine patirtimi grįstas ugdymas.

Programose ugdomas asmens orumo jausmas, pabrėžiama dvasinė žmogaus gyvenimo pusė, jo prigimtis ir paskirtis. Programų dalyviai ugdomi emocinį raštingumą, skatinami atrasti dvasinės tapatybės pagrindus, sprendžia lytinio ta-

patumo klausimus. Skatinamas visapusiškas žmogaus tobulėjimas krikščioniškų vertybių kontekste, įtraukiant tiek jaunos žmones, tiek jų tėvus (motinystės ir tėvystės įgūdžiams ugdyti). Daugybė programų, sukurtų ir dar kuriamų šeiminio gyvenimo krizėms atremti ir šeiminiams ryšiams atkurti, yra tėvystės statuso stokos Lietuvos visuomenėje pasekmių įrodymas. Žinoma, tokio pobūdžio problemos būdingos visai Vakarų visuomenei, tačiau Lietuvoje šeiminio gyvenimo ir suvokimo apie šeimą krizė yra didesnė, nes tauta susidūrė su visais pokyčiais po nepriklausomybės atgavimo, gydėsi posovietines traumas, o Vakaruose pokyčiai buvo matomi jau 6-ajame dešimtmetyje, tačiau jie nepatyrė tokio didelio kultūrinio lūžio, koks būdingas posovietinėms visuomenėms (plg. Vaitkevičius 2015, 66).

Išvados

Jono Pauliaus II mokyme apie šeimą ir santuoką ne tik pranašišškai įvardijami iššūkiai, susiję su kasdienėmis gyvenimo šeimoje probleminėmis aktualijomis, bet numatomos ir paties suvokimo, paveikto kultūrinės transformacijos ir požiūrio į šeimą, krizės. Kada jau, regis, nebeveikia „vakarykštis“ požiūris į šeiminius santykius, Jonas Paulius II kviečia rasti esminius šeimos gyvenimo elementus. Jo manymu, čia žmogui reikia pagalbos, kurią jis gali gauti per tolimesnį, artimesnį ir artimiausią rengimąsi santuokai, šeimos gyvenimui. Pagal „šeimos popiežių“, kiekvienas žmogus nešiojasi šių prigimtinių, esminių tiesų apie žmogų ir šeimos gyvenimą „aidą“ savyje. Tik šias gilumines tiesas jam reikia padėti surasti. Šis radimas gali padėti žmogui gyventi laimingą gyvenimą šeimoje.

Trijų žingsnių rengimasis santuokai ir šeimos gyvenimui nėra išnaudojęs visų savo galimybių, nors pastangos – tikrai koncentruotos ir siekiama padėti kuo daugiau suinteresuotų žmonių. Tačiau nemenksta ir naujų kultūrinio suvokimo pokyčių įtaka, kuri nuolat kinta ir kelia naujų keblumų.

Lietuvoje, atsiliepiant į Jono Pauliaus II kvietimą, įsteigti šeimos centrai, kurie rūpinasi ne tik artimiausiu rengimusi santuokai, bet ir plėtoja daugelį tolimesnio ir artimesnio rengimosi šeimos gyvenimui programų. Siekia supažindinti su naujųjų laikų iššūkiais ir padeda įgyti gebėjimų susidoroti su jais. Taip pat plėtoja jau susituokusių porų palydėjimo ir palaikymo programas.

Jono Pauliaus II mokymas liudija, kad šeiminio gyvenimo klausimai kol kas lieka neišspręsti ir yra smarkiai veikiami radikalių kultūrinių pokyčių, o norint apsaugoti šeimą, „būtina didinti buvimo ir veiksmingo veikimo šeimos ir gyvenimo labai pastangas: visuomenėje (įstatymai ir šeimos politika), kultūroje (mąstymas, literatūra, socialinės komunikacijos priemonės) ir visų pirma krikščionių bendruomenėse (atnaujinti atvirumo gyvenimui ir gyvybei dvasią)“ (Popiežiškoji šeimos taryba 2001, 1190).

Literatūra ir šaltiniai

- Congregazione 1995 – Congregazione per l'Educazione Cattolica. *Direttive sulla formazione dei seminaristi circa i problemi relativi al matrimonio e alla famiglia*. Vatikanas: Libreria Editrice Vaticana.
- Jonas Paulius II 1981a – Apaštališkasis laiškas *Motu proprio Familia a Deo instituta ad constituendum Pontificium consilium pro familia*. Prieiga internetu [žiūrėta 2024 05 02]: <https://www.vatican.va/content/john-paul-ii/la/motu_proprio/documents/hf_jp-ii_motu-proprio_09051981_familia-a-deo-instituta.html>
- Jonas Paulius II 1981b – Jonas Paulius II. *Familiaris Consortio*. Prieiga internetu [žiūrėta 2024 05 02]: <https://eis.katalikai.lt/vb/popieziai/jonas_paulius_ii/ap-paraginimai/1981-11-22_familiaris-consortio>
- Jonas Paulius II 1984 – Jonas Paulius II. *La preparazione al matrimonio cristiano, 26 maggio 1984*. In *Enchiridion della Famiglia, Documenti magisteriali e pastorali su famiglia e vita 1965–2004* (p. 816–820). Bologna: Centro editoriale dehoniano, 2004.
- Jonas Paulius II 1995 – Enciklika *Evangelium Vitae* apie žmogaus gyvybės vertę bei neliečiamumą. Prieiga internetu [žiūrėta 2024 05 02]: <https://eis.katalikai.lt/vb/popieziai/jonas_paulius_ii/enciklikos/evangelium-vitae>
- Koh 4, 9–10 – Koheleto knyga. In *Šventasis Raštas*. Vilnius: Katalikų pasaulio leidiniai, 2009.
- Kanonų teisės kodeksas 2012 – *Kanonų teisės kodeksas*. Vilnius: Katalikų pasaulio leidiniai.
- Katalikų žinynas 2023 – *Katalikų žinynas*. Vilnius: Katalikų pasaulio leidiniai.
- Laffitte 2012 – Jean Laffitte. Preparazione al matrimonio e sostegno della famiglia. In *Pontificium Consilium pro Familia. Familiaris Consortio: Trenta anni di storia e di profezia* (p. 289–296). Libreria Editrice Vaticana.
- Lietuvos vyskupų konferencijos Šeimos reikalų taryba 2009 – Lietuvos vyskupų konferencijos Šeimos reikalų taryba. *Sužadėtinių rengimas Santuokos sakramentui, sąsiuvinis sužadėtiniams*. Vilnius.
- Lietuvos vyskupų konferencijos Šeimos reikalų taryba 2010 – Lietuvos vyskupų konferencijos Šeimos reikalų taryba. *Sužadėtinių rengimas Santuokos sakramentui, gairės vedėjams*. Vilnius.
- Liobikienė 2005 – Nijolė Liobikienė. Katalikiškųjų šeimos centrų raida Lietuvoje. *Soter* 16(44), 81–88.
- Liobikienė 2006 – Nijolė Liobikienė. Lietuvos katalikiškųjų šeimos centrų programos. *Soter* 18(46), 89–108.
- Pijus XI 1930 – *Casti Connubii*. Prieiga internetu [žiūrėta 2024 05 02]: <https://www.vatican.va/content/pius-xi/en/encyclicals/documents/hf_p-xi_enc_19301231_casti-connubii.html>
- Popiežiškoji šeimos taryba 1996 – Pontificio Consiglio per la Famiglia. *Preparazione al sacramento del matrimonio 21–59* (1996 05 13). In *Enchiridion della Famiglia, Documenti magisteriali e pastorali su famiglia e vita 1965–2004* (p. 753–786). Bologna: Centro editoriale dehoniano.
- Popiežiškoji šeimos taryba 2001 – Popiežiškoji šeimos taryba. La „Familiaris consortio“ nel suo XX anniversario (2001 12 20). In *Enchiridion della Famiglia, Documenti magisteriali e pastorali su famiglia e vita 1965–2004* (p. 1179–1192). Bologna: Centro editoriale dehoniano, 2004.
- Vaitkevičius 2015 – Andrius Vaitkevičius. *La funzione paterna e la sua crisi nella società lituana attuale. Approccio sociologico e psicologico*. Excerptum theseos ad Doctoratum in S. Theologia. Vatikanas: Pontificia Università Lateranense.
- Kaišiadorių vyskupijos šeimos centras. Prieiga internetu [žiūrėta 2024 05 02]: <<https://www.kaišiadoriuparapija.lt/seimos-centras>>
- Kauno arkivyskupijos šeimos centras. Prieiga internetu [žiūrėta 2024 05 02]. <<https://www.kau-noseimoscentras.lt>>
- Lietuvos šeimos centras. Prieiga internetu [žiūrėta 2024 05 02]: <<https://lietuvosseimoscentras.lt>>

Panevėžio vyskupijos šeimos centras. Prieiga internetu [žiūrėta 2024 05 02]: <<http://www.pvscen-tras.lt>>

Šiaulių vyskupijos šeimos centras. Prieiga internetu [žiūrėta 2024 05 02]: <<https://svseimoscen-tras.lt>>

Telšių vyskupijos šeimos centras. Prieiga internetu [žiūrėta 2024 05 02]: <<https://telsiuvyskupija.lt/seimos-centras>>

Vilkaviškio vyskupijos šeimos centras Prieiga internetu [žiūrėta 2024 05 02]: <<http://vilkaviskio-vyskupija.lt/institucijos-ir-organizacijos/pastoracinis-centras/seimos-centras/>>

Vilniaus arkivyskupijos šeimos centras. Prieiga internetu [žiūrėta 2024 05 02]: <<https://www.vasc.lt>>

Andrius Vaitkevičius

JOHN PAUL II'S FOCUS ON THE PROCESS OF PREPARING FOR MARRIAGE AND THE SUPPORT OF FAMILIES: CULTURAL CHALLENGES AND THE NEED FOR HELP

Summary

John Paul II's teaching on the family and marriage not only prophetically identifies challenges related to the daily problematic realities of family life, but also foresees cultural transformations and crises in attitudes towards the family. When it seems that 'yesterday's' approach to family relationships no longer works, John Paul II invites us to discover the essential elements of family life. In his opinion, a person needs help, which he can get during remote, proximate and immediate preparations for marriage and family life. According to 'the pope of the family', each person carries within himself an 'echo' of these natural, essential truths about man and family life. And he needs to be helped to discover these deep truths. This discovery can help a person to live a happy family life.

This three-step preparation for marriage and family life has not reached its full potential, although efforts are truly focused and aimed at helping as many interested people as possible. However, the influence of new changes in the cultural perception, which is constantly changing and causing new difficulties, is not diminishing.

In response to the invitation of John Paul II, family centres were established in Lithuania which not only take care of the immediate preparation for marriage but also develop many programmes of remote and proximate preparation for family life. They aim to acquaint people with the challenges of the new times and help them to acquire skills in dealing with them. They also develop programmes for accompanying and supporting already-married couples.

The teachings of John Paul II testify to the fact that issues of family life remain unresolved and are heavily influenced by radical cultural changes, and in order to protect the family, 'it is necessary to increase the efforts of presence and effective action for the benefit of the family and life: in society (laws and family policy), in culture (thinking, literature, means of social communication) and above all in Christian communities (to renew the spirit of openness to life and new coming life)' (Pontifical Council for the Family 2001, 1190).